



Znak sprawy: OZZIPUR 30/12/2024

Rzeszów, 12.12.2024 r.

JM Rektor
Uniwersytetu Rzeszowskiego
prof. dr hab. Adam Reich

Opinia Komisji Zakładowej Ogólnopolskiego Związku Zawodowego
„Inicjatywa Pracownicza”
w sprawie projektu Statutu UR

**Komisja Zakładowa Ogólnopolskiego Związku Zawodowego „Inicjatywa Pracownicza”
opiniuje negatywnie projekt *Statutu Uniwersytetu Rzeszowskiego* przesłany
do konsultacji w dniu 15.11.2024 r.**

W zaproponowanym projekcie organizacji władzy uczelni mamy do czynienia ze ściśle scentralizowanym systemem, w którym Rektor dysponuje szerokimi kompetencjami ingerującymi w różnorodne aspekty funkcjonowania niższych szczebli zarządzania. Takie rozwiązanie wykracza poza standardowy mechanizm kontrolny, który powinien być skoncentrowany na nadzorze strategicznym i zapewnieniu zgodności działań jednostek z celami instytucji jako całości. Władza centralizacyjna Rektora, obejmująca nie tylko kluczowe kwestie zarządzania, ale również ingerencję w bieżące decyzje operacyjne jednostek, budzi poważne wątpliwości pod kątem efektywności, jak i zgodności z akademickimi wartościami. Demokratyczność i kolegialność są fundamentalnymi zasadami, na których opiera się tradycja akademicka. Idea wspólnego zarządzania i szerokiego udziału społeczności akademickiej w podejmowaniu decyzji gwarantuje pluralizm i redukuje ryzyko wystąpienia mechanizmów autorytarnych. W tym kontekście centralizacja władzy, szczególnie w systemie skoncentrowanym na jednej osobie – Rektorze – stoi w sprzeczności z istotą akademickiej autonomii i może prowadzić do poważnych zagrożeń dla funkcjonowania uczelni.

Przedkładany projekt statutu zawiera zapisy dyskryminujące niektóre grupy pracownicze i będące w sprzeczności z ideą równego traktowania wszystkich pracowników uczelni. Zawiera również liczne sformułowania o nieprecyzyjnym i niejednoznacznym charakterze, które umożliwiają pracodawcy ich dowolną, uznaniową interpretację. Prowadzi to do braku transparentności w procesach decyzyjnych, naruszenia zasad sprawiedliwości proceduralnej oraz tworzenia mechanizmów arbitralnego traktowania pracowników. Tego rodzaju przepisy

godzą w zaufanie do instytucji oraz podważają ideę równego i sprawiedliwego traktowania wszystkich członków społeczności akademickiej.

Poniżej przedstawiamy wybór zapisów, które ilustrują sformułowane powyżej tezy.

1. Przepisy § 34 ust. 1 pkt 2 lit. b oraz § 108 ust. 1 pkt 5 wykluczają nauczycieli akademickich spoza grupy profesorów i profesorów Uniwersytetu, zatrudnionych w jednostkach pozawydziałowych, międzywydziałowych czy ogólnouczelnianych, z możliwości posiadania swojej reprezentacji w Senacie i noszą znamiona dyskryminacji. Rozwiązanie to narusza zasadę równego traktowania pracowników uczelni, wynikającą z przepisów prawa pracy oraz zasady demokratycznego funkcjonowania wspólnoty akademickiej i jest sprzeczne z założeniami Art. 29 ust. 1 pkt 1 ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*.

Należy podkreślić, że nie ma znaczenia fakt czy *Regulamin organizacyjny UR* (określający w sposób szczegółowy strukturę organizacyjną uczelni) stanowi o tworzeniu takich jednostek, już sama możliwość ich powołania na podstawie statutu implikuje konieczność zapewnienia zatrudnionym w nich pracownikom prawa do reprezentacji w organach kolegialnych uczelni, w tym w Senacie.

Podobny charakter ma zapis § 105 ust. 2, który powinien zostać uzupełniony o jednostki międzywydziałowe i ogólnouczelniane – ponieważ statut przewiduje możliwość ich tworzenia.

2. Zapisy § 53 jedynie pozorują demokratyczny i kolegialny charakter działania Rady Wydziału, ponieważ ust. 4 tego paragrafu przyznaje Rektorowi kompetencję do jednostronnego i ostatecznego podjęcia decyzji w zakresie powołania dziekana, niezależnie od wyników wcześniejszych wyborów dokonanych przez społeczność wydziałową (ust. 2). W praktyce prowadzi to do znaczącego ograniczenia roli Rady Wydziału oraz do naruszenia zasady kolegialności, będącej fundamentem tradycji akademickiej. Mechanizm ten stawia pod znakiem zapytania rzeczywisty wpływ wspólnoty akademickiej na wybór organów kierujących jednostką organizacyjną uczelni, a jednocześnie wzmacnia pozycję Rektora kosztem demokratycznych procedur.
3. Projekt statutu wprowadza ograniczenia wiekowe dla niektórych funkcji w sposób niejasny i niekonsekwentny. Brak spójności i uzasadnienia w przyjętych kryteriach może prowadzić do naruszenia zasady równego traktowania oraz sprzyjać nieuzasadnionej dyskryminacji ze względu na wiek. O ile ograniczenia wiekowe dla niektórych funkcji (Rektora, Członka Rady Uczelni, Senatu, Rady Dyscyplin, Kolegium Elektorów) znajdują podstawę prawną w przepisach ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, o tyle brak uzasadnienia dla innych wprowadzonych ograniczeń wiekowych budzi zastrzeżenia z perspektywy równości i transparentności przepisów.

Ograniczenia wiekowe przewidziano dla następujących funkcji/stanowisk: prorektora (§ 26), funkcji kierowniczych w administracji uczelni, tj.: kanclerza, zastępców kanclerza, kwestora, zastępcy kwestora, dyrektorów Biur, dyrektora Biblioteki, dyrektora Wydawnictwa oraz dyrektora Liceum (§ 150 ust. 2).

Jednocześnie dla pozostałych funkcji/stanowisk nie przewidziano w statucie takich ograniczeń, tj: dziekana (§ 54 ust. 1 pkt 1), prodziekana (§ 56 ust. 2 pkt 1), dyrektora Instytutu (§ 66 ust. 3), kierownika Katedry (§ 68 ust. 2 pkt 1), kierownika Zakładu (§ 69 ust. 8 pkt 1), kierownika pracowni/laboratorium (§ 71 ust. 3 pkt 1), dyrektora Centrum (§ 73 ust. 6 pkt 1), dyrektora Studium (§ 74 ust. 5 pkt 1), kierowników jednostek klinicznych (§ 77 ust. 4 pkt 1), dyrektora Szkoły Doktorskiej (§ 80 ust. 4 pkt 1).

4. Projekt nie przewiduje wprowadzenia obligatoryjnych konkursów na kluczowe stanowiska kierownicze, co stoi w sprzeczności z dobrymi praktykami oraz powszechnie przyjętymi standardami transparentności i równego dostępu do stanowisk pracy oraz może prowadzić do arbitralności w procesie rekrutacyjnym. Brak obowiązku przeprowadzania konkursów na stanowiska kierownicze może prowadzić do sytuacji, w której kryteria wyboru kandydatów pozostaną niejasne, a proces nominacji stanie się uznaniowy i pozbawiony mechanizmów kontroli, np. w przypadku: dyrektora Szkoły Doktorskiej (§ 80), dyrektora Wydawnictwa (§ 90 ust. 3), dyrektora Biblioteki (§ 92 ust. 4), kierownika Archiwum (§ 95 ust. 3), kierownika Muzeum (§ 96 ust. 3), dyrektorów szkół i innych jednostek oświatowych prowadzonych przez uczelnię (§ 99 ust. 5), dyrektora Liceum (§ 100 ust. 6).

W odniesieniu do stanowisk kanclerza (§ 153 ust. 2 i 3) oraz kwestora (§ 154 ust. 3 i 4) przepisy Statutu przewidują procedurę konkursową jedynie jako opcjonalną.

5. Za nieakceptowalny należy uznać przepis § 32 ust. 14, zgodnie z którym Rada Uczelni podejmuje uchwały w głosowaniu jawnym. Przepis ten ogranicza niezależność członków Rady Uczelni i narusza zasady wolności podejmowania decyzji. Może prowadzić do sytuacji, w której głosy oddawane są pod wpływem presji i obawy o negatywne konsekwencje ze strony pracodawcy oraz do uzależnienia podejmowanych decyzji od relacji hierarchicznych. Przepis ten w praktyce oznacza, że obowiązek głosowania jawnego może zniekształcać rzeczywisty wynik głosowania i wyeliminować bezstronność z procesu decyzyjnego, szczególnie że Rada Uczelni pełni funkcję kontrolną i nadzorczą względem Rektora. Zgodnie z Art. 3 ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* „system szkolnictwa wyższego i nauki funkcjonuje z poszanowaniem zasad etycznych i dobrych praktyk”, a wymóg głosowania jawnego wydaje się stać w sprzeczności z tymi standardami, ponieważ narusza zasady autonomii, pluralizmu i niezależności akademickiej oraz ogranicza swobodę decyzyjną członków Rady.

Należy podkreślić, że omawiany przepis może okazać się nieskuteczny z uwagi na treść Art. 22 ust. 2 ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, zgodnie z którym Rada Uczelni działa na podstawie uchwalonego przez siebie regulaminu określającego tryb jej funkcjonowania. W świetle tego przepisu statut uczelni nie może narzucać Radzie Uczelni szczegółowych rozwiązań dotyczących jej organizacji i trybu pracy, ponieważ regulamin działania Rady jest autonomicznie uchwalany przez ten organ.

6. Przepisy zawarte w § 46 budzą istotne wątpliwości interpretacyjne w zakresie przesłanki umożliwiającej Rektorowi uchylenie lub zmianę decyzji z uwagi na tzw. „ważny interes Uniwersytetu”. O ile kryteria takie jak sprzeczność z przepisami prawa powszechnie obowiązującego, przepisami aktów wewnętrznych UR są zrozumiałe i obiektywnie weryfikowalne, o tyle odwołanie się do „ważnego interesu Uniwersytetu” stanowi pojęcie nieprecyzyjne i pozbawione jasnych ram definicyjnych. Tego rodzaju niejednoznaczność stwarza szerokie pole do uznaniowej interpretacji oraz ingerencji Rektora w decyzje gremiów czy osób pełniących funkcje kierownicze w Uniwersytecie. W praktyce może to prowadzić do centralizacji decyzji poprzez przyznanie Rektorowi uprawnienia do jednoosobowego podejmowania ostatecznych rozstrzygnięć.
7. Projekt statutu w sposób niespójny reguluje kwestie ograniczenia kadencyjności dla wybranych funkcji i stanowisk. § 54 ust. 3 – „Dziekan może być powołany na kolejną kadencję tylko raz”, § 80 ust. 3 – „Powołanie może być odnowione tylko raz” (dotyczy dyrektora Szkoły Doktorskiej), § 25 ust. 7 (oraz § 30 ust. 5, § 115 ust. 6) – „Nie można być powołanym do pełnienia funkcji prorektora na więcej niż dwie następujące po sobie kadencje”.

8. Przepisy § 90 ust. 3, § 92 ust. 5, § 95 ust. 4 oraz § 96 ust. 4 określające wymogi dla osób pełniących funkcje dyrektorów lub kierowników jednostek organizacyjnych uczelni (np. Biblioteka, Wydawnictwo) posługują się sformułowaniami o charakterze ogólnikowym i nieprecyzyjnym: „Dyrektorem/Kierownikiem może zostać osoba, która posiada wiedzę i doświadczenie związane z działalnością takiej jednostki”. Tak niejasno określone kryterium wiedzy i doświadczenia pozostawia szerokie pole do uznaniowej oceny kandydatów, braku transparentności w procesie powoływania na stanowiska kierownicze. Wskazany przepis nie precyzuje bowiem, jakie konkretnie kwalifikacje, kompetencje lub doświadczenie są wymagane, ani w jaki sposób będą one weryfikowane, co może skutkować nietransparentnym i arbitralnym obsadzaniem ww. stanowisk.
9. Brakuje w § 132 ust. 3 projektu Statutu punktu 5 z Art. 125 ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* („w Centralnej Komisji Egzaminacyjnej lub okręgowej komisji egzaminacyjnej, o których mowa w przepisach o systemie oświaty”)
10. Projekt Statutu zawiera błędne odesłania do paragrafów i ustępów, co skutkuje jego nieczytelnością i utrudnia prawidłową interpretację przepisów, np.: § 67 ust. 6 „Jeżeli katedra nie spełnia warunków określonych w ust. 3 przez okres 6 miesięcy, to Rektor, po zasięgnięciu opinii Rady Wydziału, z własnej inicjatywy lub na wniosek Dziekana, likwiduje lub przekształca katedrę w inną jednostkę organizacyjną” - powinno być: „Jeżeli katedra nie spełnia warunków określonych w ust. 4 przez okres 6 miesięcy (...)”, podobnie w § 69 ust. 5 i § 70 ust. 5.
W § 165 ust. 1, 2, 3, 4, i 5 znajdują się nieaktualne odniesienia do innych jednostek redakcyjnych, np. §170, §172;

Przytoczone powyżej zastrzeżenia stanowią jedynie wybrane przykłady przepisów o charakterze uznaniowym, nieprecyzyjnym, generującym wątpliwości interpretacyjne i utrwalającym model władzy niedemokratycznej. Już na tej podstawie należy uznać, że projekt Statutu w obecnym brzmieniu wymaga gruntownych zmian, obejmujących zarówno kwestie organizacji struktury zarządzania, jak i precyzyjności oraz zgodności zapisów z ustawą *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, *Kodeksem pracy* i podstawowymi wartościami akademickimi.

Komisja Zakładowa OZZIP UR rekomenduje:

- wprowadzenie mechanizmów zapewniających rzeczywistą demokratyczność i kolegialność w procesie podejmowania decyzji na uczelni oraz demokratycznych mechanizmów wyłaniania władz,
- scedowanie podejmowania wielu decyzji na poziom wydziału, instytutu i katedry; w praktyce uniwersyteckiej lepiej sprawdzają się struktury poziome niż pionowe,
- eliminację przepisów o charakterze dyskryminacyjnym i dostosowanie statutu do zasad równości oraz sprawiedliwego traktowania wszystkich członków społeczności akademickiej,
- usunięcie niejasnych i uznaniowych regulacji na rzecz precyzyjnych, obiektywnych i przejrzystych przepisów,
- wprowadzenie mechanizmów kontrolnych i odwoławczych w przypadku decyzji podejmowanych w oparciu o kryteria uznaniowe.

Zalecamy, aby proces opracowania Statutu UR odbywał się przy udziale przedstawicieli społeczności akademickiej i został poddany szerokim, transparentnym konsultacjom.

Prace nad projektem powinny rozpocząć się od sformułowania przez władze uczelni celów, przedstawienia szczegółowego planu działania wraz z założeniami dotyczącymi przyszłego kształtu organizacyjnego uczelni. Kolejnym nieodzownym etapem powinno być przeprowadzenie konsultacji z szerokim gronem społeczności akademickiej oraz jej przedstawicielami. Dopiero po zakończeniu fazy konsultacyjnej należy przystąpić do opracowania konkretnych zapisów, z zapewnieniem stałego dialogu ze społecznością akademicką (m. in. poszerzoną jej reprezentacją w komisji statutowej, organami kolegialnymi Uczelni i organizacjami związkowymi).

Wprowadzenie powyższych rekomendacji zapewni większą przejrzystość, równość oraz zaufanie do procesów decyzyjnych na uczelni, jednocześnie wzmacniając demokratyczny i kolegialny charakter jej funkcjonowania.

Z wyrazami szacunku

W imieniu
Prezydium KZ OZZIP UR